



ÉRTÉKEINKET MEGŐRIZZÜK

Kultúrtörténeti és ipartörténeti érdekességek.
Nagykanizsa és régiója vállalkozásai, intézményei.

2016.



SZUPER **infó**
Nagykanizsai

ÉRTÉKEINKET MEGŐRIZZÜK

Kultúrtörténeti és ipartörténeti érdekességek.
Nagykanizsa és régiója vállalkozásai, intézményei
2016.

NAGYKANIZSA
2016

Kiadta:
Kanizsa-Infó Lapkiadó és Szolgáltató Kft.

Felelős kiadó:
Rudolf Tamás
ügyvezető

A kötet készítői köszönetet mondanak a segítségért
a Halis István Városi Könyvtárnak
és igazgatójának,
Czupi Gyulának.

Az 1980-es évekből való az az emlékezés, melyből egy kis részletet teszünk most közzé az emlékezés írójának fia, Béres Sándor jóvoltából. Ő tette lehetővé, hogy megismerjük az a kéziratot, mely főhősünk életét a középiskolai tanulmányainak befejezésig követi. Ebből azokat a részeket idézzük, mely a kiskanizsai kisiskolás Béres Sándor életét mutatja be. Mivel más vidékről sodorta ide a családot az élet, ezért a kívülálló szemével is rá tud csodálkozni környezetére. Olyasmire is emlékszik, amit egy oda született nem is tartana említésre érdemesnek. A kisgyermekként már világot látott ember és a mai – 100 évvel későbbi – olvasó számára is érdekes jelenségeket örökít meg. Nagyszerű olvasmány.

Dr. Béres Sándor emlékezése Kiskanizsa első világháborút követő néhány évéről

1918 tavaszán jött a miniszteri rendelet, amelyben az állt, hogy aput, anyut áthelyezik Nagykanizsára.

A gőzös ment, ment Kanizsára 1918 augusztus közepe táján. Reggel napsütésben ébredtünk. Kinéztem az ablakon. Az esőtől tisztára mosott piros téglaburkolat meglepett. Addig városban csak aszfalthoz, vagy szürke bazalthoz szokott szememnek furcsa, érdekes volt. A piacra láttunk. Kavargó, tarka sok szoknyás nénik a fejükön vitték a kerek kosarat vagy, ahogy ott hívták, a vékát, alatta kendőből összetekert ruha.

Kocsira ültünk, azzal mentünk Kiskanizsára, amely Nagykanizsa harmadik kerületének számított. A házak cseréppel fedett, fehérre, halvány sárgára meszelt falusi hajlékok voltak.

A Kistrác utca 25. számú házban lévő iskolához érve megálltunk. Megkezdődött a lepakolás. – A két tantermes iskolához tanítói lakás tartozott (2 szoba, konyha, kamra, előszoba) szép nagy udvarral, kerttel. Amivel nagyon meg voltam elégedve, csaknem büszke voltam rá, az a villanyvilágítás volt.

A szomszédok segítőkészek voltak, szeretettel fogadtak bennünket, csak a kiskanizsaiakat egyedül jellemző barátsággal segítettek. A bútoraink még nem érkeztek meg. Szalmazsák, takaró volt, asztal, szék a tanteremből került, oda tartozott a lavór is. No, de ez nem is kellett, mert a húzós kútnál egyik húzta a vizet, a másik mosdott, ez is nagy újdonság volt. Sajnos a víz íze kesernyésnek tűnt, azt mondták, meszes ez a víz, de iható. Az emberek egészen mások öltözetükben, beszédjükben, életmódjukban. Vasárnap a férfínép fekete posztó ruhát, csizmát viselt, hófehér inggel, nyakkendő nélkül (mint most a perzsa diplomaták). A lányok leeresztett fonott hajjal jártak, színes egyszínű szalaggal, a végén masnival. Csikorgós gombos cipőben, különböző színű és anyagú középhosszú szoknyában, harisnyában jártak.

Az asszonyok, a menyecskék, az idősebb asszonyok kontyát színes virágos kendő – hátrakötve – fedte, hétköznap az áll alatt megkötve. Az idős asszonyokon sötétebb fejkendő volt, az öregeken fekete.

Kapott anyu egy sürgönyt. A bútort szállító vasúti kocsit Gyékényesen feltörték. Annyit tudok, hogy két láda könyv eltűnt, amelyre kívülről csomagoláskor apu azt írta: liszt.

A bútor megérkezett. Berendezkedtünk. Közeledett az iskolai munka!

Én első elemista voltam. Minden betűhöz egy kis mesét mondott anyu, mert ő tanított az első vegyes osztályban a leányokkal együtt. Varga Józsi meg is kérdezett, miért mondom én a tanító néninek, hogy anyu, meg mamuka. A kiskanizsai gyerekek édesanyámnak, szülőmnek hívták anyjukat, édesapámnak apjukat, a nagyszülőket öreganyám, öregapám megszólítással illették.

Szeptember végén megjött a fiúk tanító nénije, Kuplerné Tarr Piroska. Magas, szőke, szigorú tanító néni volt. A hittant P. Weber Bernát ferencrendi atya tanította. Első órán megkérdezte, ki tudja a Miatyánkot. Jelentkeztem, elmondtam. Megdicsért. Ezután mese formájában beszélt mindig. A katekizmus tételeit hangosan az egész osztály mondta kórusban utána. Ezt a következő órán visszakérdezte. Mi volt az első kérdés, amit tudni kellett? Mi végett vagyunk a földön? „Hogy Istent megismerjük, tiszteljük, szeressük, neki engedelmeskedjünk, szolgáljuk, és ezáltal üdvözüljünk.” – mondtuk kórusban. Olvasni még nem tudtunk, a tudnivalót hangosan az egész osztály ismételte.

Két részes tanítás volt. Délelőtt 8-10-ig, délután 2-től 4-ig.

Márciusban levették a király képeit, a keresztet a falról, elmaradt a tanítás előtti és utáni ima, helyette a „Jó reggelt, tanító néni. Köszönjük a tanítást” köszöntés járta. Sokan „elvtárs” megszólítással tisztelték meg a tanító bácsikat. Mi az olvasókörbe jártunk hittanra.

Az év végén nem kaptunk osztályzatot, azt írta be a tanító néni a most is meglévő értesítőmba: A tanulmányok követelményeinek megfelelő.

Apu, aki szeptember végén végleg hazajött, a hatodik fiúosztályt kapta.

1919. május elsején ünnepi ruhába öltöztünk. Kis vörös szalagkokárdát és zászlót kaptunk. Az egész iskola kivonult, illetve bevonult Nagykanizsára. Előttünk cigányzenekekar ment, a nagybajuszú, kobakkalapos nagybögösnek piros kendő volt a kalapján. Ez nagyon tetszett nekem. Gyakran megálltunk, vonulgattunk, vonulgattunk, az egész várost megkerültük. A Nádor utcai (ma Szent Imre utca) óvoda udvarában kaptunk 2 kiflit. Ennek nagyon megörültünk kiabáltunk is a sok „éljen” között. „Éljen a kifli csúcsa”! Így, két cs-vel. A felsőtemplom előtti téren, ahol most Petőfi szobra áll, ünneplés volt.

Délután a katonarétnak nevezett, kórház mögötti, akkor még be nem épített helyen volt a majális.

A nyáron szorongással teli napokat éltünk át. A felnőttek hallgattak vagy sugdolóztak. A Templom téren katonák, géppuskák. Kezdem félni, amikor Katival, Böskével arra mentünk s láttuk a felnőttek rémületét. Én sírva fakadtam. Odajött egy parancsnok-féle, azt mondta, ne félj kisfiam, nem bántunk mi senkit, csak menjetek szépen haza.

Haza is mentünk. Találgatták a felnőttek a szomszédok, mi lesz.

Felnőtt koromban tudtam meg, mi is történt. Bírói vizsgára készülve az irattár anyagából előszedtem a régi anyagból azt a három ügyet, amelyben a Törvényszék halálos ítéleteket hozott. Ezek között volt Polai János ügye. Polai János a fűtőházban dolgozott. Kazánkovács volt. A Tanácsköztársaság idején ő lett a vádbiztos. A falusi lakosság az áruhiány miatt elégedetlenkedett, nem volt petróleum, só, cukor, és ez szidalmakat váltott ki, megmozdulásokhoz vezetett. Azokat a községeket, ahol ilyen jelenségeket észleltek, katonaság szállta meg a rend biztosítása érdekében. Valamelyik községben a

szőlőhegyen valaki lelőtt egy vöröskatonát. Nem sikerült megállapítani, ki volt. Ekkor Polai arra határozta el magát, hogy Nagybakónak községből egy-két hangadót össze-szedet, és azokat Forradalmi Törvényszék elé állítja. Négy falusi legényt, jómódú gazdák fiait letartóztatta és a bíróság elé állította ellenforradalmi cselekmény miatt. Jogi meghatározása nem volt ennek a cselekménynek.

A Forradalmi Törvényszék elnöke Szenes Miksa bíró volt, a tagjai közül a két Mandola testvér nevére emlékszem, a másik kettőjére nem. Ez a bíróság a négy vádlottat halálra ítélte. Én egy Kollarits és két Horváth nevére emlékszem az elítéltek közül, a negyedikre nem, hiszen 1940-ben készültem a bírói vizsgára, akkor olvastam az aktát, amely már a Polai János ellen indított bűnügy iratai mellé volt csatolva.

Az ítélet egy negyed ív papíron volt írásba foglalva. Nem emlékszem a fejrészre, kinek a „nevében” hozták, de az állt benne a négy név feltüntetése mellett, hogy „ezért őket a Forradalmi Törvényszék golyó általi halálra ítéli. Fellebbezésnek helye nincs. Az indoklás egy mondatból állt. „Egész Délzalát ellenforradalmi lázba hozták.” Az ítéletet a fogház udvarán végrehajtották. – 1919 novemberében Polai János volt vádbiztost gyorsított eljárással halálra ítélték, kegyelmi kérvényét elutasították. Az ítéletet Bali Mihály hóhér hajtotta végre (Bali életéről, hóhérrá válásáról érdekes történet olvasható a Debreczeni Szemle I. évf. 18. szám, 1912. ápr. 28-i számában, az interneten elérhető: <http://csicsada-irodalom-birodalom.blogspot.hu/2013/10/ribianszky-jozsef-bali-mihaly-hoher.html>).

A végrehajtásról készített jegyzőkönyv szerint a beállott halált dr. Schwartz és dr. Országh 10 perc múlva jelentette.

Polai Jánosnak két gyermeke maradt árván. János felettem járt egy osztállyal, Margit alattam járt egy osztállyal, anyu tanította. A Szigeti utcában laktak Kiskanizsán. A szomszédok az asszonyt és a gyermekeit soha meg nem bélyegezték, nem éreztette senki velük a történeteket.

Júliusban Pestről proletár gyerekeket hoztak le Kiskanizsára, hogy a falusi koszton feltáplálják őket, megerősödjenek. Hozzánk egy Hoffmann Anni nevű kisleány került. Szemben velünk, Bolféknál az öccse lakott, mellettünk, Dolmányoséknál is lakott egy fiatal leány. Jókat játszottunk együtt. Varga Jóska (Csacsa), aki már polgárista volt, Benedek Elektől olvasott fel nekünk. Ez volt az általunk szervezett „munkás-paraszti találkozó” kultúrdélutánja. Senki nem szervezte, magunktól jöttünk össze.

Jártunk együtt fürödni a kanálisba.

Ahogy mentünk fürödni, jött Herjavec Lajos, az asztalos fia, aki 5. elemibe járt, és közölte velünk: „Megbukott a kommün”! – Azért fürödni szabad? – kérdeztük, mert fogalmunk sem volt róla, mit jelent. Fürödtünk.

Fürdőruhánk nem volt. Olyan természetesnek vettük a meztelenséget gyerekek között, hogy semmilyen szexuális képzet ehhez nem társult. Később eszembe jutott ez a kép, amikor Gárdonyit olvastam már. Az Egri csillagokban mennyi természetes bájjal írja le Cecey Éva és Bornemissza Gergely fürdését. Hát így voltunk mi is 6-7 évesen.

Mozgalmas volt az augusztus. A komorság oldódása után újabb szorongást láttam. Folyt az igazolási eljárás, a kommün alatti magatartásokat vizsgálták. Emlegették a direktóriumi tagok nevét, Sneff asztalost, Brónyai Lajos bácsit, a nyomdászt. Tanítók nevét. Volt, akit menesztettek, aztán visszavettek a tantestületbe. Sneff Józsefet, a di-

rektórium elnökét elítélték, súlyos tüdőbeteg volt, ott halt meg a börtönben, Brónyai Lajos bácsit Zalaegerszegre internálták. A már említett Polai János vádbiztost letartóztatták.

Már nem gyerekkori emlék, amit az akkori időben bírósági fogalmazóként ott dolgozó dr. Knausz Lászlótól hallottam: – A direktóriumi tagok és mások a fogházban voltak letartóztatásban. Az ügyészség elnöke dr. Szabó Lajos volt. Odajött hozzá egy fehér tollas sapkájú alezredes, és felszólította, hogy a politikai foglyokat adja ki. Dr. Szabó Lajos ezt megtagadta, mondván, hogy ő kizárólag a miniszter utasítására cselekedhet, ilyen utasítást nem kapott, tehát a politikai foglyokat nem adja ki. Az alezredes ekkor azt mondta, akkor ő katonáival erőszakkal viszi őket. Szabó Lajos erre azt felelte: „Nekem is vannak fegyveres öreim, ellenállok, ha kell, én is lövetek”! Ezt már nem kockáztatta az alezredes úr, elvonult. Így menekültek meg a kanizsai direktóriumi tagok a szekszárdi, kaposvári és más mártírhálált halt elvtársaik sorsától. Az ítéletet, amely hosszabb szabadságvesztésre szolgált, megkapták.

Szeptemberben kezdődött az iskola. Én második osztályba már Plánder János tanító bácsi „elejbe kerültem”, ahogy a kiskanizsaiak mondták volt. Egymás megbecsülésére, segítségére, szeretetére oktattott bennünket. Nem volt szabad engem és pár társamat bántani, csúfolni, mert „úrias ruhában” jártunk, de tilos volt bárkit is megjelenése, beszédmódja miatt gúnyolni.

A hittant P. Király Lőrinc ferencrendi barát tanította. Először kórusban, mint elsős korunkban, karácsony után már katekizmusból. Ezt nem szerettük, de a bibliai történeteket nagy áhitattal hallgattuk. „Esküdni annyit tesz, mint Istent bizonyosságul hívni, hogy igazat mondunk”, szavalta a kórus egy fél órán át.

Azt nem csodálom, hogy páter Lőrinc nem nagyon figyelt az osztály. Pocakos, nevelésesen nagyorrú, méghozzá vörös orrú bácsi volt. Vontatottan beszélt. A háta mögött muszáj volt összenevetni, ha mérgelődött.

Másodikban már 100-ig kellett tudni számolni, összeadni, kivonni. – Az egyszerűen kórusban gyakoroltuk.

Nyárra a bal szemem gyulladásba jött. Fodor doktor bácsi bórvizes borogatást rendelt. Cseh Joákim bácsi azt mondta, neki van. Elmentünk érte. Megköszöntük szépen. A szemem állapota nem javult. Szerec Kati néni, egy közeli szomszéd azt mondta, azért nem használt, mert a „gyógyító szöröket” nem szabad megköszönni. – Fodor doktor bácsi tanácsára kimentünk a barakkba, ahol a háború alatt katonakórház volt és most egy állami szemkórház működött, dr. Schiller Vilmos szemész szakorvos vezetése alatt.

Sok sírás után kint kellett maradnom, lefeküdtem a közös kórterembe.

Az élet sűrűje egy kissé megnyílt előttem, amikor a katonaviselt emberek, bácsik háborús és egyéb kalandjaikat mesélték egymásnak.

Volt egy valódi béreslegény, akinek az tetszett a legjobban, hogy a falból „fol a víz”. Csóváltgatta a fejét, nem értette, Schwarc festő és mázoló bácsi magyarázta neki, hogy a víztoronyból jön. Nem hitte el. A víz a „mélből gyűn, hogyan gyühetne főntrű” mondogatta. Itt valami huncutság van, gondolta.

A doktor bácsi valamilyen fehér porokat cseppentett egy pemzivel a szemembe, meg különböző szemcseppeket kaptam. Utána délelőtt fekvődni kellett. Egész nyáron kezeltek. Ott töltöttem a vakációt. Herboly tanító bácsiéknál gyakran jártam, ők tették kicsit

elviselhetővé a távollétet. Vasárnap jöttek anyuék is hozzám, Gyuszi majdnem minden nap.

Ott volt egy kis vágóhíd. Hetenként levágtak egy-két marhát.

Jött a harmadik osztály. Egy-két fiú elment – egy-kettő jött, a tanító bácsi, meg a tisztelendő úr maradt. Sok új tanító bácsi és néni jött. Muraközéből jöttek, ahonnan kilakoltatásszerűen az új SHS (Szerb, Horvát, Szlovén) állam kirakta őket. Szekulja Jakabék Fiuméből jöttek, magukkal hozták a magyar iskola könyvtárát is. Vagonokban laktak, tanteremben, az igazgatói irodában. Erdélyből és Felvidékről is kerültek oda. Béke volt, de nagyon nehéz volt az élet. Sokan jártak katonaköpenyből, zubbonyból átalakított, festett ruhákban. Nekem is katonaköpenyből varrt anyu télikabátot, meg Gyuszinak is.

Harmadikas koromtól már diákmisére kellett mennem. Mentünk az iskolába. Onnan párban a diákmisére. Én a ministráló gyerekek közé sodródtam. Minden nap reggel 6-kor kelve a kóruson segítettem fűjatni, harangozni.

Az emlékezés írója, dr. Béres Sándor (1912-2000) abban az időszakban, amikorról az emlékezése szól (1922), az ülő alak édesapja, Béres János tanító

A templom körüli körülbástyázott területeket cintóriumnak hívták. Itt játszani tilos volt. Itt váraoztak a hívek mise előtt. Megbeszélték az időjárást, a termést, az adót, a politikát. Az időjárás nem kedvezett, a termés „éppen hogy”, az adó rettentő magas, a politikát az urak is meg az elvtársak is piszokul eltolták, azt a Tiszát „má előbb agyon köllött volna „lünyi”. Ki miben „hótt” meg, ki nagybeteg, kinél járt végrehajtó. Ki kit vesz el feleségül.

Szorgalmas, takarékos emberek voltak. Békességben álltak egymással. A kiskanizsaiak között igen ritka volt a pereskedés.

Egyik vasárnap engedélyt kaptam, hogy a nagyobb fiúkkal bemenjünk igazi futballt nézni. Akkor katonarétnek nevezett városrészben, amely a kórház mögött terült el. Fizetni kellett pár koronát, de csak nézni lehetett a meszelt vonaltól kifelé állva. Szemben volt a tribün. Sok ember itt is, ott is. – Nagykanizsa Torna Egylet. Kikre emlékszem? Lapusánszky, Topsischer, Horváth, Milosevics, Dezső, Hirrschler, Hordós, Balogh. A hávédék (bekkek) szereltek és nagyokat rúgtak, szállt a labda előre a semmibe, a csatárok és halfok az oldaluknak megfelelően utána. Valamelyik megszerezte, adta tovább. A két bekk csak állt a 16-os sarkán, vagy belül, ha szerelni kellett, előre nem ment. A centerhalf (középfedezet) el nem mozdult saját térfeléről, jobbra-balra nem ment általában, csak ha a helyzet úgy kívánta. A kis Balogh fejelet egy gólt a kitűnő tatabányai kapusnak. 11-esből egyenlített a Tatabánya. Nagyon boldog voltam, a legjobban a csapatok dressze tetszett.

A harmadik osztályban húsvét után hittan órán megkezdték előkészítésünket az első gyónásra, áldozásra. Mindent megértettem, de nagyon féltem. Hogyne féltem volna. A



nagyokat utánozva abban a reményben, hogy ez nagyfiúvá avat, megtanultam káromkodni, csúnyákat mondani.

Az első áldozás akkor kedves emlék, igen ünnepélyes ceremónia volt. Vidámnak, könnyűnek, boldognak éreztem magam utána, hiszen a tisztelendő úr oktatása és hitem szerint a mennyország potenciális birtokosa voltam pár hétig, amíg valamilyen ima elmulasztása, hol voltál kérdésre adott nem igaz válasz be nem feketítette, gonosszá nem tette az én 8 éves kis lelkemet.

Jött a nyár, jött a szabadság. Magunktól megtanultuk, hogy nem szabad a síóhoz menni fürödni. A síó. Mi is volt ez, ezt meg kell magyarázni! Ez egy zsilip volt, amely a Principális vizét elzárta alacsony vízállásnál, hogy a gőzmalom és villanytelep vizet kaphasson. Volt itt mély víz is. Deszkával ki volt bélelve a part a zsilip előtt is, utána is mintegy 8-10 méternyire. A talaj homokos volt. Itt lestem el, hogyan kell úszni. Ez olyan kutyauzás volt, egyszerre két kézzel húztuk magunk alá a vizet, egyszerre két lábbal csaptuk. A fejünk a vízből kint volt.

1920-21-es tanév. Harmadik elemista vagyok. Este megyek Bolf (Iván) Józsi bácsiékhöz tejért. Várok a kis szobában, ahol Juli néni készíti a vacsorát, a dologidőnek vége. A frissen fejt tej már a kannában van, de én maradok a sarokpad sarkában és hallgatok. Hallgatom a harctéri élményeket, elbeszéléseket. Szóba kerül Piave, Doberdó, a Monte Grappa. A rettentő szenvedés, nélkülözés, a harcok borzalmai, amikor „minket lüttek, nekünk nem szabadott lünyü.” Miért, kérdeztem én. „Hogy ne tuggyák az olaszok, hogy ott vagyunk, ahun vótunk! De megette a rossebb, mert tudták, de nekünk úgy köllött tenni, mintha nem vónánk ottan” – magyarázta az öreg 20-as honvéd, Kunics Józsi bácsi.

Befagyott a nagy tóka. Így hívtuk az utca végén a kiszélesedett téren összegyűlt esővízből táplált nagy vizet. Nyáron libák fürödtek benne, a partja libalegelő volt. Ezen a legelőn épült egy új iskola, azelőtt mezítlás focipályának használtuk, itt rúgtuk a rongylabdát, gumilabdát. Szándalmat le kellett vetni, mert csak mezítlás vettek be a játékba. (Ösztönös természetességgel alkotott balesetvédelmi biztonsági és óvórendszabály.) Télen a tóka korcsolyapálya volt. A gyerekek egy korcsolyát erősítettek fel. Erős zsineget egy pálcikával szorosra csavartak, ez fixen tartotta a bokájuknál a „járművet”, a másik lábukkal taszították magukat. Így láttam, így kezdtem én is. Szép „gömbölyű” orrú korcsolyát örököltem. Rájöttem, hogy nem kell zsineg nekem, mert egy kéménykulccsal a cipőre lehet erősíteni a korcsolyát. Ezután már két korcsolyával gyalogoltam, két bot segítségével. Utóbb már bot sem kellett, lassan megtanultam magamtól. Minden szombaton, vasárnap a nagy tókán korcsolyáztunk. Azok a fiúk, akiknek nem volt korcsolyájuk, nagyfejszével 50x50 cm nagyságú, 8-10 cm vastag jégkockákat vágtak ki, egy lyukat, helyesebben egy mélyedést vágtak rá, egy bottal, futva maguk előtt tolták, amikor megfelelő lendületet értek el, felugrottak rá, így élvezték a siklást és a sebességet. Ezt pánvádlizásnak hívták. Ügyesnek kellett lenni ehhez a népi sporthoz, máshol nem láttam, nem is hallottam róla.

A tél örömei közé tartozott, bár szigorúan tilos volt a csúszkálás. A járdákon, árkokban olvadáskor keletkezett víz megfagyott, így csúszkáltunk ki egy pályát magunknak. Nekifutottunk, a jég szélén letettük a lábunk, a lendület vitt végig a csúszkán. Volt, aki guggolva, egy lábon is tudott már csúszni. A cipőtalp hiánya és drágasága tette tilossá

ezt a szórakozást. A járdán lévő csuszka veszélyes volt a gyalog közlekedő idős emberekre is. Előfordult, hogy a fején vékát vivő asszony „ecsapta” a vékát, mert megcsúszott. A tehervitelenek ezt a módját már említettem. A véka egy 20 cm magas szélű, kerek 50-70 cm átmérőjű fonott kosár volt, ezt egy ruhatekercsen a fejükön vitték a leányok, asszonyok. A piacra, ahogy egyik-másik mondta: a „piharcra”, így szállították a „hajmát”, „zöccséget”, a vágott „tikot”, egyebet.

Jött a húsvéti szünet, a nagyhét. Erre esett a tavaszi nagytakarítás otthon, és az ilyenkor szokásos liturgia a templomban. Délután a keresztházi út, ezt egy előimádkozó idősebb parasztasszony vezette. Az állomások domborművek voltak, ezeknél megállva emlékeztek az elítéléstől a Golgotára vezető úton át a sírba tételig. Asszonyok voltak főleg a résztvevők, a férfinép a tavaszi munkákkal volt elfoglalva hétköznap.

A szent sírnál tűzoltók sisakban álltak díszőrséget, egy-egy órát. Bennünket beosztottak szentségimádásra fél óras időtartamra. Ministráns ruhában voltunk. Mindig kellett ott lenni valakinek. Néztük a misztikusan világított szent sírt, a csillogó aranyozott monstranciát, a halott corpust, imádkoztunk magunkban, csendesen, meg báméskodtunk meg-megfeledkezve a kötelességeinkről. Otthon megdicsérték buzgóságomért. Most jó fiú voltál, szelíd és engedelmes, hangzott a dicséret. Örömmel, de nem büszkén könyveltem el.

Nagyszombaton estefelé volt a feltámadási körmenet, Kiskanizsán az iskola is részt vett a feltámadási körmenetben. Egy erős bácsi vitte a feltámadt Krisztus szobrát, amely kb. 1 m magas volt, egy másik a hatalmas húsvéti gyertyát, öt tömjéncsomó kereszt alakban jelképezte az öt sebet a gyertyán. A baldachint négy legény vitte, alatta a szent sírről levett monstranciát Alajos páter fehér palástban. Mögötte férfiak, asszonyok, leányok ünneplőben. Az iskola elől ment.

A körmenet után mi már sonkát, tojást, kalácsot – mákost és dióst ettünk. Ez karácsonykor és húsvétkor ünnepi eledel volt.

A piros tojást ebben az időben még vöröshagyma-héjjal színesítettük. Szép téglavörös színt kapott. Ezt vékonyan zsírral bekentük, az ünnepi hangulat így lett teljes.

A gyerekek, főként a kamaszok között szokás volt a tojásba 2 lépésről hatossal (pénzérme) beletalálni. Ha a hatos megállt a tojásban, a dobó nyert. Amennyiben a dobás mellément, a pénz a tojás tulajdonosáé lett. Kézből is szoktak tojásba verni. Ez ravasz dolog volt, mert volt olyan verő, aki a hatossal, vagy 10 filléressel a hüvelyk- vagy a mutatóujjat dobta meg, a tojást ilyenkor a fájdalomtól leejtette a tartója, nyomban meg kellett enni, a dobó kinevette a kezét fájdalmában fúvó s a törött tojást bánatosan néző fiút.

Délután játszottak közösen. Párba álltak, egymás mögé a fiúk, a lányok. Az elől állók közül valaki elkiáltotta magát: „Hücski, hücski leghátusó!” Az utolsó párnak ki kellett futni a sorból és előre futni, ha megfogták valamelyiket, annak hátra kellett maradni, újra futni, ha sikerült elől beállni, nyerő volt. – Az iskolában már „utolsó pár előre fuss” néven ment ez a játék.

Bandi-kert, így hívták a temetőt, mert a sírásó és temetőgondnok neve Bandi volt.

Az iskolában új dolgokat tanultunk. Beszélt nekünk a tanító bácsi Trianonról. Földrajzból mi ekkor Zala vármegyét tanultuk. Megtudtuk, hogy a perlaki, a csáktornyai és az alsólendvai járást Szerb Horvát Szlovénia egyesített területéhez csatolták.

Vissza a harmadik elemibe! Húsvét elmúlt, ismétlések következnek, újat már nem nagyon tanulunk, csak az olvasókönyvben haladunk előre újabb olvasmányokkal.

Most már olvastunk is sok mindent Varga (Páter) Jóskával. Benedek Eleket már kívülről tudtuk. Jött a Bórharisnya, Robinson, May korszak.

Augusztus. Rövidülnek a nappalok, nőnek a feladatok. Írni szépírást és fogalmazást, olvasni, számolni. Az iparosok, takarítók befejezték az ablakok, ajtók, kályhák rendbehozatalát, kimeszeltek, beolajozták a padlót. Szép tiszta, rendes minden, a kút kitűnően működik. A tantermek várnak bennünket. Szomorúan számolgatjuk a napokat. Fürödni már nem lehet, megáradt a kanális, nagyon nagy a sodra, csúnya sárga, sáros a vize, itt-ott a partot is szagattja.

A tanév kezdetén meglepődve veszem tudomásul, hogy a negyedik vegyes osztályba kerültem. A tanító néninek nagyon szigorú híre van, féltek tőle a leányok, nem sok jóval biztattak. Leányuralommal kezdődött az év. Polai Rozi a vigyázó. Nagyon okos, szépen ír, és mindenkit beáru. A vigyázást iskolán kívüli magatartásunkra is kiterjeszti. Azzal kezdődik a nap. – Tanító néni, a Béres meg a Varga dobáltak az utcán. A cintet célozgatják. Cintnek nevezték a telefon vagy villanyoszlopon lévő szigetelő porcelán-csigákat. Magasan volt, nem is találtuk el.

A tanító néni, Gábosi Gizi néni csíkszeredai leány volt, székely. Gyönyörűen festett, rajzolt. A tanítási módszere tetszett, mert amikor látta, hogy az osztály figyelme lanyhul, felállított minket, és énekeltetett egyet. Ő mondta meg, mit énekeljünk. Egy vidámat és egy rendszerint irredenta éneket. Az egész tanítási módszert mindenütt az irredenta nevelés hatotta át. Ezt a békés revízió reményében kezdtük. Minden ünnepélyen a forró kikeletről, a feltámadásról volt szó. Gizi néni valóban szavalni tanított bennünket. A vers gondolati vonalát ismertette meg velünk.